

REFERAT DLA RODZICÓW „WARTOŚCI TRZEBA UCZYĆ PRZYKŁADEM”

„...O człowieku nie można powiedzieć, że jest, albowiem człowiek jest w stadium ciągłego stawania się. Sens tego stawania się, leży w tym, by człowiek z osoby, jaką jest przez swoją naturę, przekształcił się w osobowość, to znaczy by doszedł do pełnego rozkwitu w swych władzach duchowych i cielesnych. Im bardziej człowiek jest osobowością, tym bardziej jest człowiekiem...”

prof. J. Tischner

Spór o wartości od zawsze nurtował filozofów. Nasze czasy pokazują, że jest jednym z najistotniejszych i najtrudniejszych problemów. Ogromny rozwój cywilizacyjny, jaki obserwujemy, nie przekłada się na doskonalenie człowieczeństwa. Dlatego też szkoła nauczyciele i rodzice powinni odpowiadać na pytanie: Które z wartości są najistotniejsze w wychowaniu i są podstawowym wyzwaniem dla nas wszystkich.

Zasadniczą metodą przekazywania naszym dzieciom i młodzieży pożądaných sposobów postępowania, powinno być ukazywanie / uczenie wartości poprzez własną postawę nauczyciela oraz rodzica, jako niewerbalną metodę oddziaływania wychowawczego. Żadna najdoskonalsza metoda nauczania nie będzie wystarczająca, jeśli my - sami ze sobą - nie jesteśmy w zgodzie. Nie tylko chodzi o to, co robimy. Chodzi o to, kim jesteśmy. Młodzież potrzebuje przewodników i mistrzów, którzy staną się dla nich autorytetami - starajmy się sprostać tym oczekiwaniom. Ucząc się przez obserwację i naśladownictwo powinni widzieć rodziców i nauczycieli praktykujących wartości moralne w codziennym życiu oraz czuć się przez nich kochane i szanowane, by chciały podążać za ich przykładem.

Edukacja powinna być nośnikiem wartości, my nauczyciele, wychowawcy, rodzice musimy kształtować postawy / sumienia młodzieży, żeby podejmowali w życiu dobre wybory - i te duże i te małe. Człowiek w obliczu wartości podejmuje w swym życiu różne wybory. W każdy wybór wpisana jest niepewność, która wskazuje na możliwość błędzenia, ponieważ absolutne wartości dobra, prawdy i piękna przeplatają się ze złem, które jest ich negacją (por. filozofia dramatu ks. J. Tischnera, poglądy W. Jankielewicz).

Wartości moralne to najważniejszy kompas w życiu człowieka. Pozwalają nam podejmować decyzje, które służą dobru i nie krzywdzą innych, budują nasze człowieczeństwo, wzmacniają nas i nadają naszemu życiu sens.

Fundacja „ABCXXI - Cała Polska czyta dzieciom” opracowała Program nauczania wartości i Mały Kompas Moralny (zaprezentowany poniżej), który zawiera charakterystykę takich wartości jak: szacunek, uczciwość, odpowiedzialność, odwaga, samodyscyplina, pokojowość, szczęście, optymizm, humor, sprawiedliwość, solidarność, piękno, przyjaźń, miłość i mądrość.

MAŁY KOMPAS MORALNY

<https://www.lscdn.pl/dokumenty/zalaczniki/1/1-10064.jpg>

<https://www.lscdn.pl/dokumenty/zalaczniki/1/1-10065.jpg>

<https://www.lscdn.pl/dokumenty/zalaczniki/1/1-10066.jpg>

<https://www.lscdn.pl/dokumenty/zalaczniki/1/1-10067.jpg>

SZACUNEK to grzeczność połączona z troską o uczucia i dobro własne i innych.

Należy się każdemu człowiekowi ze względu na jego godność osobistą. Wyrażamy go grzecznością wobec innych (okazywaną uprzejmym językiem i tonem, przyjaznym wyrazem twarzy, odpowiednim do okazji ubiorem, wyglądem i zachowaniem) oraz troską o ich uczucia i dobro. Jeśli ktoś okazuje nam szacunek, czujemy się dobrze w jego towarzystwie. Gdy traktuje nas bez szacunku, natychmiast informują nas o tym nasze uczucia - zakłopotanie, przykrość, złość. Szacunek powinniśmy okazywać nie tylko innym ludziom - bez względu na ich wiek, płeć, rasę, pochodzenie, wiedzę, stan posiadania czy status społeczny - ale także sobie. Jest on podstawą wszystkich innych wartości moralnych, w tym uczciwości, odpowiedzialności, solidarności, przyjaźni, sprawiedliwości. Nie oszukujemy kogoś, kogo darzymy szacunkiem, nie kłamiemy też z szacunku dla siebie itp. Jeśli nie traktujemy siebie z szacunkiem, myślimy i mówimy źle na swój temat, zachęcamy innych, by też tak nas traktowali, gdyż zachowania są zaraźliwe. Szacunek jest podstawą dobrych relacji między ludźmi i dobrego samopoczucia, a to pozwala nam żyć harmonijnie, pożytecznie i szczęśliwie.

UCZCIWOŚĆ to mówienie prawdy i jej poszanowanie, przyznawanie się do błędu lub winy, nieprzywłaszczanie sobie cudzej własności, to rzetelność w wykonywaniu swoich obowiązków w ramach nauki, pracy, opieki, podziału zadań, to także równoprawne traktowanie ludzi, bez faworyzowania.

Uczciwość często jest trudna. Wymaga odwagi cywilnej, gdy mamy przyznać się do winy lub ujawnić złe praktyki innych, narażając się na ich gniew. Wymaga też głębszego namysłu, refleksji oraz bezstronnej oceny, którą podsuwa nasz wewnętrzny sędzia - sumienie.

Podpowiada nam ono, czy w danej sytuacji szczerść/ uczciwość przyniesie dobro czy zło. Czy ujawniając prawdę, chcemy uratować niewinnie obwinianego czy komuś zaszkodzić? Czasem powiedzenie komuś „prawdy” dotyczącej jego wyglądu czy sytuacji majątkowej jest nietaktem, a nawet okrucieństwem, wynikającym ze złych intencji, czasem zaś głupotą, gdy na przykład złodziej pyta, gdzie mamy ukryte pieniądze. Jednak poza sytuacjami wyjątkowymi uczciwość w codziennym życiu buduje wzajemne zaufanie, będące podstawą ładu społecznego i dobrych relacji między ludźmi.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ to wypełnianie swoich obowiązków, dotrzymywanie słowa, gotowość do ponoszenia konsekwencji własnych wyborów i zachowań. Odpowiedzialność to także postawa aktywnej troski o los innych - rodziny, grupy, społeczeństwa, środowiska i świata, dbanie o wspólne dobro i zapobieganie złu.

Ponosimy odpowiedzialność za swoje myśli i emocje, za radzenie sobie z własną złością, gospodarowanie swoim czasem, wybór przyjaciół, wyznaczanie sobie celów i priorytetów, swój rozwój, zdrowie, bezpieczeństwo. Dojrzewając, dorastamy do coraz większej odpowiedzialności. Bywa ona trudna - czasem wymaga przedłożenia wspólnego dobra czy interesu innych osób nad własny, czasem prawdziwej odwagi, gdy sprzeciwiamy się presji wywieranej w złym celu lub ratujemy kogoś z narażeniem własnego życia. Odpowiedzialne zachowanie wzmacnia nasze samouznanie, czyli poczucie własnej wartości, buduje naszą pozycję jako osoby prawej, wiarygodnej i rzetelnej, zjednuje nam szacunek, daje bardzo potrzebne poczucie sprawowania kontroli nad własnym życiem.

ODWAGA CYWILNA to wewnętrzna siła, która pozwala nam wypowiadać swoje zdanie i bronić swoich racji, przyznać się do błędu lub winy, wstawić się za słabszymi. Wykazujemy się nią, podejmując trudne, służące dobru decyzje i zwalczając zło.

Odwaga wymaga mądrości, by ocenić, co jest dobre i ważne, a co złe lub nieistotne. Wymaga też rozważenia następstw danej sytuacji i naszej decyzji. Odwaga cywilna nie ma nic wspólnego z brawurą ani pseudoodwagą osiłków, którzy - zwłaszcza w grupie - lubią wykorzystywać swoją przewagę fizyczną, by zastraszać lub krzywdzić innych. Odwaga cywilna służy dobru, fałszywa - popisom, udowadnianiu sobie i innym braku lęku, co bywa wyrazem niedojrzałości i braku wyobraźni. Odmowa zachowań niemądrych, na przykład niebezpiecznych skoków z mostu do wody, nie jest tchórzostwem, lecz wyrazem rozsądku i odwagi sprzeciwienia się presji grupy. Odwaga nie oznacza bowiem braku lęku, lecz zdolność do jego pokonania w obliczu ważnej potrzeby. Jest trudna, gdy trzeba postąpić właściwie, narażając się na przykre konsekwencje - na przydomek tchórze, ryzyko utraty pozycji w grupie, zemstę, w szczególnych sytuacjach na utratę zdrowia i życia, gdy na przykład ratujemy kogoś z pożaru. Odwaga zjednuje nam szacunek i autorytet, jest przejawem naszej dojrzałości, mądrości - i siły. Każdą siłę możemy ćwiczyć. Odwagę cywilną - też.

SAMODYSCYPLINA, czyli dyscyplina wewnętrzna, to umiejętność racjonalnego, logicznego myślenia i powściągnięcia impulsów, dobrej organizacji własnej pracy i czasu, przestrzegania porządku, wyboru priorytetów i ich przestrzegania, to również umiar - w jedzeniu, zakupach czy rozrywkach, a także praca nad sobą i rozwijanie własnego potencjału. Samodyscyplina to umiejętność kierowania własnym zachowaniem i znakomite narzędzie osiągnięcia życiowych celów.

Wymaga motywacji, samokontroli i wytrwałości. Do tych umiejętności i nawyków wraz z rozwojem naszego mózgu stopniowo dorastamy, ale wymagają one ćwiczeń, czyli praktykowania. Samodyscyplina ma początek w dyscyplinie z zewnątrz, gdy to dorośli wyznaczają dzieciom granice dopuszczalnych zachowań, wskazują cele i obowiązki. Osoba, która nie kontroluje własnego zachowania, nie wypełnia zadań, nie przestrzega reguł, jest niedojrzała i popada w ciągłe konflikty z otoczeniem. W rezultacie jest sfrustrowana i nieszczęśliwa, a ponadto utrudnia życie innym. Dlatego ważne jest, by od najmłodszych lat uczyć dzieci samodyscypliny rozumianej jako trening samokontroli i doskonalenia się. Samodyscyplina wynika z szacunku do siebie, innych ludzi, a także mądrych zasad panujących w danej zbiorowości. Nagrodą za jej stosowanie jest satysfakcja z osiągnięcia zaplanowanych celów i dobre relacje z innymi.

POKOJOWOŚĆ to rozwiązywanie problemów i konfliktów bez przemocy - fizycznej, słownej czy emocjonalnej. To umiejętność dostrzegania i uwzględniania racji i potrzeb innych ludzi oraz stosowanie zasady „wygrana-wygrana”, według której każda ze stron sporu odnosi korzyść lub może zaakceptować proponowane rozwiązanie jako satysfakcjonujące.

Celem pokojowości jest unikanie konfliktów, które nieraz wymykają się spod kontroli, niszczą relacje między ludźmi, siejąc zło, doprowadzając nawet do wojen. Pokojowość wymaga rozwagi, zdolności do kompromisu, a także wyobraźni i elastyczności, by zaproponować ugodę, która pozwoli każdej ze stron osiągnąć cel lub zbliżyć się do niego. Aby praktykować pokojowość, trzeba szanować się nawzajem i traktować jak równorzędni partnerzy, okazywać sobie życzliwość i dobrą wolę. Pokojowość wymaga świadomego wysiłku, który jednak z nawiązką się opłaca.

PRZYJAŹŃ to silny związek między ludźmi oparty na wzajemnej sympatii i szacunku, lojalności i zaufaniu, życzliwości, solidarności, zrozumieniu, wspólnych zainteresowaniach i podobnym systemie wartości.

Przyjaźń wymaga symetrii - nie można przyjaźnić się z kimś, kto nie przyjaźni się z nami, kto nie wnosi w tę relację równoważnego wkładu lub nas wykorzystuje. O przyjaźń trzeba dbać - spędzać razem czas lub pozostawać w bliskim kontakcie, pomagać sobie i wzajemnie wzbogacać swoje życie. Należy dochowywać tajemnic przyjaciela i wspierać go w trudnych chwilach. Ważne jest też, by być wielkodusznym i wybaczać sobie drobne błędy. Prawdziwa przyjaźń nie oznacza jednak, że powinniśmy aprobować wszystkie pomysły czy zachowania przyjaciela - przeciwnie, czasem trzeba mu się przeciwstawić, odwieść go od złych działań czy zamiarów. Gdy na przykład próbuje narkotyków lub planuje niebezpieczną albo przestępczą akcję, należy interweniować:

najpierw z nim porozmawiać, a jeśli to nie skutkuje, zawiadomić jego rodziców lub inne właściwe osoby, zanim wydarzy się coś złego. Prawdziwa i długotrwała przyjaźń jest jednym z największych skarbów w życiu.

SOLIDARNOŚĆ jest poczuciem współodpowiedzialności w obliczu potrzeby, doznanej krzywdy, niebezpieczeństwa lub nieszczęścia. Wyraża się wsparciem, pomocą, poświęceniem, dzieleniem się obowiązkami lub obciążeniami.

Solidarność wynika z umiejętności dostrzeżenia cudzych potrzeb, z empatii, życzliwości, poczucia wspólnoty. Możemy być solidarni z ludźmi, ideami, ważnymi sprawami i okazywać solidarność na wiele różnych sposobów: pomagając osobom słabszym, skrzywdzonym lub potrzebującym; uczestnicząc w protestach na przykład przeciwko zatruciu środowiska czy złym decyzjom władz, w organizowaniu pomocy dla ofiar klęsk żywiołowych. Fałszywą solidarnością jest ukrywanie cudzych złych uczynków, gdy wiemy, kto dopuścił się na przykład kradzieży, pobicia, błędu o poważnych następstwach, ale ukrywamy to, by winowajca nie poniósł kary. Fałszywa solidarność jest podyktowana lękiem przed gniewem sprawców, a także egoizmem - postawą asekuracji/zabezpieczenia się na wypadek, gdybyśmy w przyszłości sami popełnili błąd lub naruszyli przepisy i oczekiwali krycia naszego występku. Prawdziwa solidarność wypływa ze szlachetnych pobudek, bez oczekiwania rewanżu lub wdzięczności ze strony osób, do których jest kierowana. Fałszywa - z braku odwagi i z cynizmu.

SPRAWIEDLIWOŚĆ jest trudniejszą formą uczciwości. Polega na równoprawnym traktowaniu ludzi - bez względu na ich wygląd, płeć, osobowość, majątek, pochodzenie czy pozycję społeczną.

Sprawiedliwe traktowanie nie oznacza „jednakowo” i „zawsze po równo”. Nie byłoby mądre ani sprawiedliwe nakładanie takich samych obowiązków na trzylatka i jego tatę, leczenie wszystkich chorych takim samym lekiem, jednakowe karanie za zabójstwo człowieka napadniętego, który się bronił, oraz tego, kto zabił dla pieniędzy lub z zemsty. Sprawiedliwość jest trudna, ponieważ wymaga dostosowania decyzji do konkretnej osoby/ grupy oraz do sytuacji. Wymaga rozważań, obiektywizmu, dobrej woli, wiedzy i doświadczenia. Ważne jest też, by sprawiedliwie oceniać własne postępowanie - nie nadużywać swoich możliwości kosztem innych, wносить swój wkład we wspólnotę, przyznać się do winy i zadośćuczynić. niesprawiedliwość - faworyzowanie kogoś lub dyskryminowanie - rodzi poczucie krzywdy, złość i bunt. Poczucie sprawiedliwości tworzy natomiast dobry klimat w grupie/społeczeństwie i chęć do współdziałania.

OPTYMIZM jest to pozytywne nastawienie do świata i do siebie, postawa afirmacji wobec życia i warunków szczęścia. To stan umysłu, który wspiera nasze zdrowie i ułatwia relacje ze światem.

Optymiści oczekują od losu i ludzi dobra - i zgodnie z samospełniającą się przepowiednią najczęściej je otrzymują! Nawet w trudnych sytuacjach dostrzegają szanse i nie rozpamiętują

porażek, lecz traktują je jak okazję do wprowadzenia zmian i nauczenia się czegoś nowego. Nie mówią, że mają pecha. Dla nich szklanka jest zawsze w połowie pełna! Optymistom żyje się lepiej, mają też znacznie lepsze relacje z ludźmi niż pesymiści. Któż bowiem lubi przebywać w towarzystwie osób, które koncentrują się na rzeczach przykrych i złych i widzą wszystko w czarnych barwach? Warto dodać, że pesymizm to wyniesiona z domu lub szkoły postawa wyuczonej bezradności, którą zaszczepiają dziecku rodzice i inni dorośli, ciągle je krytykując, hamując w samodzielności, nie dając szans na sukces, a także zatruwając jego umysł własną pesymistyczną wizją świata. A na koniec dobra wiadomość: optymizmu można się nauczyć!

PIĘKNO to coś, co nas zachwyca i czyni lepszymi. Powinniśmy je tworzyć i chronić. Piękno może być dziełem przyrody, jak góry lub morza, ale też dziełem człowieka - jak muzyka, malarstwo, wspaniałe ogrody czy znakomita architektura.

Jest także piękno, którego doświadczamy w kontaktach z ludźmi - to wewnętrzne piękno danej osoby, które wyraża się jej dobrocią, skromnością, prostotą, przyzwoitością, odwagą cywilną, mądrością, gotowością służenia innym. Wewnętrzne piękno ludzi czasem trudno od razu dostrzec, ale jest ono bardzo cenne, czyni świat lepszym i stanowi wspaniałą wzorzec właściwych postaw społecznych.

ŻYCZLIWOŚĆ jest to dobra wola i gotowość pomocy innym. Wynika z sympatii i zaufania do ludzi, z przekonania, że są dobrzy, a ich potrzeby ważne. W tle tej wartości leży też wiara, że możemy na siebie wzajemnie liczyć, że otrzymamy od innych pomoc i wsparcie, gdy będziemy ich potrzebowali.

Postawa życzliwości ma swoje źródło w doświadczaniu w dzieciństwie empatii, szacunku i życzliwości ze strony bliskich i otoczenia. Uczymy się jej przez obserwację, doświadczanie i naśladowanie. Wchłaniamy ją z klimatu domu i otoczenia, środowiska i dzieł kultury, a nade wszystko z własnych dobrych doświadczeń. Ponieważ w świecie ludzi życzliwych znacznie lepiej i przyjemniej się żyje, warto być życzliwym. Należy zatem robić wszystko, byśmy mieli rozwiniętą zdolność i potrzebę bycia życzliwym, okazując sobie wzajemnie troskę i szacunek, dostrzegając potrzeby innych i właściwie na nie odpowiadając - z dobrą wolą, taktem i cierpliwością.

PRYZWOITOŚĆ to poczucie obowiązku moralnego i praktykowanie wartości. Obejmuje poszanowanie godności drugiej osoby, życzliwość i uczciwość, wymaga odpowiedzialności, rozwiniętego sumienia, odwagi cywilnej. Jest zaprzeczeniem egoizmu, bezwzględności, wyrachowania, tchórzostwa.

Człowiek przyzwoity postępuje godziwie, nieprzyzwoity - niegodziwie, czyli podle, cynicznie, samolubnie. Być przyzwoitym to zawsze mieć na względzie dobro innych ludzi, istot, Ziemi, zachowywać się fair, pomagać bez oczekiwania rewanżu lub korzyści, bronić innych przed

niestusznymi zarzutami, atakami. Być przyzwoitym to także nie robić ludziom świństw, nie upokarzać, nie nadużywać swojej pozycji i przewagi (intelektualnej, finansowej, społecznej), nie działać z niskich pobudek (jak egoizm, chciwość, zawiść, zemsta, nienawiść), nie szkodzić innym, nie zdradzać, nie być nielojalnym, nie obmawiać, nie wykorzystywać innych, nie budować swojej pozycji i samopoczucia kosztem innych, nie korzystać z cudzego nieszczęścia, nie brać dla siebie, swojej rodziny/grupy „najlepszych kąsków”, nie zawstydząć, nie ośmieszać, nie upokarzać, nie naginać prawa do własnych interesów, nie uzależniać innych od siebie i swojej pomocy dla osiągnięcia satysfakcji lub innych własnych korzyści.

WOLNOŚĆ jest prawem i możliwością podejmowania decyzji i działań zgodnie z własną wolą. Wolność jest wartością moralną tylko wtedy, gdy jest właściwie stosowana.

Chodzi o to, aby realizując własną wolność, nie zabierać innym możliwości korzystania z ich praw i wolności ani nie zmuszać ich do ponoszenia konsekwencji naszych wyborów. W dobrze funkcjonującej ludzkiej wspólnocie musimy uwzględniać dobro i interesy innych, także dlatego, by móc oczekiwać tego samego z ich strony. Erich Fromm w książce *Ucieczka od wolności* rozróżnia dwa jej rodzaje: wolność do... (do myślenia, wypowiedania się, wyboru przyjaciół, sposobów spędzania czasu itd.) oraz wolność od... (od niechcianego doświadczania cudzych działań - na przykład zaczepek, dymu z papierosów, słuchania głośnych rozmów telefonicznych, wulgarnych reklam, prostackiego języka w przestrzeni publicznej, jak i od ponoszenia skutków nieodpowiedzialnych działań innych osób, na przykład spłacania cudzych długów). Wolno nam myśleć, co chcemy, jednak podejmując działania, musimy liczyć się z potrzebami innych i przewidzieć konsekwencje naszych decyzji. Niezbędne są więc pewne samoograniczenia własnej wolności. Dlatego wolność jest jedną z najtrudniejszych wartości moralnych. Dlatego wolności trzeba się uczyć. Fundamentem dobrze rozumianej wolności jest szacunek do siebie i innych, a jej niezbędnym elementem odpowiedzialność.

MĄDROŚĆ jest to celowe przyczynianie się do dobra poprzez właściwe wybory. Chodzi tu o dobro ogólne, powszechne, a nie tylko własne czy własnej rodziny lub grupy.

Aby postępować mądrze, nie wystarczą dobre intencje. Potrzebna jest wiedza, doświadczenie, refleksja, które pozwalają patrzeć dalej, szerzej i głębiej, przewidzieć różne, także odległe konsekwencje naszych wyborów, które pojawiają się zarówno w naszym życiu, jak i w życiu innych ludzi, a nawet kolejnych pokoleń. Mądrość ułatwia nam podejmowanie właściwych decyzji w sytuacji konfliktu wartości, czyli wtedy, gdy dwie wartości moralne wzajemnie się wykluczają, gdy na przykład mamy dylemat, czy chronić przyjaciół, zatajając, że przyjaciel bierze i/lub rozprowadza narkotyki albo popełnił przestępstwo, czy też ujawnić jego przewiny. Mądrość mówi, że należy wybrać wartość w danej sytuacji ważniejszą, tutaj: ujawnić rodzicom przyjaciela, że bierze on narkotyki, by ratować jego zdrowie i życie, a także uchronić inne osoby, które jako diler mógłby wciągnąć w narkomanię, jak również ujawnić przestępstwo, by nie dopuścić do kolejnych ofiar jego kradzieży czy przemocy. Jeśli chcemy żyć w świecie dobrym i sprawiedliwym, powinniśmy stać się częścią działań na rzecz takiego świata, dokonując mądrych wyborów.

POLECAM PRZECZYTAĆ RÓWNIEŻ PONIŻSZY WYWIAD

Wywiad I. Koźmińskiej z Lindą i Richardem Eyre, założycielami międzynarodowej organizacji rodziców „Homebase”, autorami książek o wychowaniu dzieci, m.in. bestsellera: „Teaching Your Children Values” (Nauczanie dzieci wartości), prywatnie rodzicami dziewięciorga dzieci.

Irena Koźmińska: Dlaczego ważne jest byśmy uczyli dzieci wartości?

Richard Eyre: Myślę, że zaraz po jedzeniu, ubraniu i dachu nad głową, nauczanie wartości jest największą obowiązkiem rodziców wobec dzieci, ponieważ to właśnie wartości nadają życiu sens i dzięki nim dzieci mogą jak z kompasem poruszać się w sferze swych celów, przedsięwzięć i wszelkich relacji z innymi ludźmi. Ucząc wartości pomagamy dziecku ukształtować mocny charakter, który pozwoli mu oprzeć się złym wpływom ze strony rówieśników, społeczeństwa i szerszej kultury. Brak wartości w życiu sprawia, że człowiek jest jak korek na fali okoliczności – nigdy nie jest sternikiem własnego losu.

Linda Eyre: W długiej perspektywie to właśnie wartości czynią człowieka szczęśliwym. Nie da się osiągnąć trwałego szczęścia bez uczciwości, odwagi, motywacji i życzliwości. Wszyscy bardzo się przejmujemy sprawnością intelektualną dzieci i tym by dobrze się uczyły. Tymczasem wielu ludzi o wysokim wskaźniku inteligencji nie umie radzić sobie w życiu, bo nie posiadają mocnego systemu wartości – i w rezultacie są nieszczęśliwi.

IK: Piszą państwo: „Moralności nie można się naprawdę nauczyć, o ile nie wyniesie się jej z domu, gdzie jest ona przekazywana dzieciom poprzez przykład rodziców i świadome przewodnictwo”. Czy rodzice rzeczywiście są niezastąpieni ?

LE: Rodzice są najlepszym i najskuteczniejszym źródłem nauczania wartości. Badania dowodzą, że istnieje bezpośredni związek pomiędzy moralnym zachowaniem dzieci, a ilością czasu spędzonego przez nie na rozmowach z rodzicami. Niezwykle ważne jest też, by być wzorem dla swoich dzieci. Dzieci, które wynoszą z domu przyswojone wartości znacznie lepiej radzą sobie w życiu. Zaniedbanie kształcenia moralnego to jakby wsadzanie dziecka do małej łódki i puszczenie go na wzburzone morze – bez steru, wiosła czy kotwicy. Tzw. liberalne wychowanie w latach 60-tych, polegające na zaniedbaniu nauczania wartości, okazało się katastrofalne w skutkach i doprowadziło do wychowania generacji dorosłych, która bije rekordy w używaniu narkotyków, kryzysów życia rodzinnego, samobójstw i innych nieszczęść.

RE: Kiedy brakuje pozytywnego rodzicielskiego nauczania, powstaje próżnia moralna, która wsysa wszystko, co jest naokoło. Dzieci natychmiast absorbują wartości z mediów, od rówieśników, z otoczenia czy od społeczeństwa. Niestety, wiele z nich są to antywartości. Poza tym kiedy rodzice nie uczą wartości, dzieci wyciągają wniosek, że wartości są nie ważne.

IK:– W jaki sposób możemy uczyć dzieci wartości?

RE: Można to robić celowo i systematycznie lub poprzez własny przykład. Wielu rodziców radzi sobie doskonale nie używając żadnego zorganizowanego programu. Ale w dzisiejszych czasach jest to trochę ryzykowne. Dlatego dla osób, które preferują bardziej świadome i aktywne podejście, sugerujemy metodę, która obejmuje nauczanie 12 wartości – bo tyle mamy miesięcy. W tej metodzie w każdym miesiącu skupiamy się na nauczaniu jednej wartości. Rodzic ma tu do dyspozycji wiele sposobów – od czytania bajek lub opowieści i omawiania z dzieckiem konkretnych cech i zachowań, po gry, rozmowy, odgrywanie ról i scenek. Kiedykolwiek mamy czas – podczas jazdy samochodem, przed spaniem, czy na spacerze, rodzic może tak dobierać tematy i opowieści, by skupić się właśnie na jednej określonej wartości przez cały miesiąc, a następnym miesiącu zająć się kolejną.

IK: Jakie wartości Państwo proponują?

LE: Podzieliliśmy je na dwie kategorie. Pierwsza z nich to wartości „bycia”, polegające na tym, aby być człowiekiem uosabiającym daną cechę: uczciwość, odwagę, odpowiedzialność i potencjał, dyscyplinę i umiar, pokojowe nastawienie, wierność. Druga kategoria to wartości „dawania”, przejawiające się w naszym zachowaniu wobec innych ludzi: szacunek, miłość, uprzejmość i życzliwość, lojalność i rzetelność, altruizm i wrażliwość, sprawiedliwość i współczucie.

IK: A co z innymi wartościami – z wytrwałością, mądrością, optymizmem?

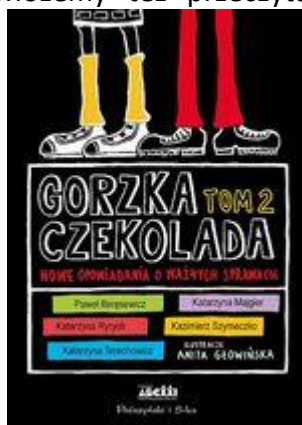
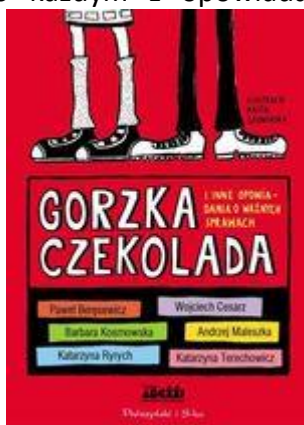
LE: Te wartości albo są ukryte wśród wymienionych 12 grup, ponieważ w ramach każdej z nich proponujemy uczenie dodatkowych, pokrewnych cech i zachowań, albo czekają w głowach rodziców na twórcze zastosowanie wobec własnych dzieci. Jeśli zatem rodzic na naszej liście nie znajduje wartości, którą chciałby wpoić swemu dziecku, nic nie stoi na przeszkodzie, by wprowadził ją do swego własnego systemu.

Porozmawiajmy o wartościach po lekturze opowiadań ze zbioru „Gorzka Czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach”

1. Zachęcamy do rozmów z nastolatkami o uniwersalnych wartościach moralnych, takich jak **szacunek, uczciwość, odpowiedzialność, odwaga cywilna, samodyscyplina, sprawiedliwość, przyjaźń, życzliwość, piękno, optymizm, mądrość**. Pomocą może być lektura opowiadań o wartościach moralnych z tomu [„Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach”](#), napisanych przez znakomitych polskich autorów. Warto najpierw samemu zapoznać się opisami wartości moralnych.
2. Przeczytajmy dzieciom na głos wybrane teksty ze zbioru „Gorzka czekolada...”. Proponujemy na początek opowiadania: [Burza](#), [System](#), które można pobrać jako e-booki. Podyskutujmy o wartościach moralnych ukazanych w tych opowiadaniach – o efektach ich przestrzegania w życiu i konsekwencjach ich łamania.
3. Lektura opowiadań jest zaproszeniem do rozmowy o prawdziwych, trudnych moralnie sytuacjach, z którymi nasze dzieci stykają się na co dzień. Bądźmy taktowni i empatyczni – wtedy chętniej zdradzają nam, jakie mają problemy w relacjach z rówieśnikami i w innych sytuacjach życiowych. Zapytajmy, co zamierzają zrobić. Nie serwujmy naszych gotowych rozwiązań, ale delikatnie zaoferujmy pomoc. **Najcenniejszym wsparciem jest wysłuchanie bez krytykowania.**

Poczytajmy wspólnie opowiadania o emocjach i mechanizmach psychologicznych z tomu II zbioru [„Gorzka czekolada – nowe opowiadania o ważnych sprawach.”](#) Najważniejszą korzyścią z przeczytania dzieciom opowiadań będzie rozmowa z nimi o trudnych emocjach oraz problemach rówieśniczych, z którymi stykają się w szkole, lub w Internecie. W rozmowie takiej mogą pomóc Rodzicom krótkie wywiady z psychologami zamieszczone po każdym z opowiadań. Możemy też przeczytać je naszym dzieciom, jeśli wykażą

zainteresowanie.

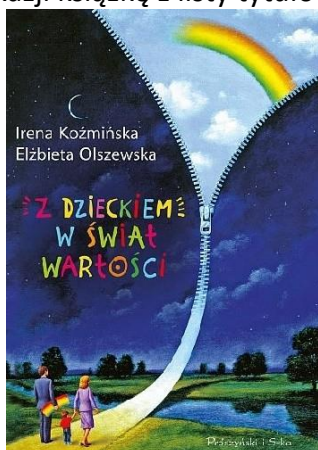
Porozmawiajmy też z dziećmi na temat wpływu mediów społecznościowych na ich życie: na samopoczucie, zainteresowania, zachowania, postrzeganie własnego wyglądu. Okażmy im dużo zrozumienia i wsparcia.

Świat ciągłych presji, w którym żyją, to nie ich dzieło i nie ich wina, ale skutek postępu technicznego oraz nieobecności rodziców, których pochłonęło życie zawodowe i inne obowiązki. Zastanówmy się wspólnie, czy postęp zawsze oznacza zmiany na dobre.

Stwórzmy razem drzewo genealogiczne rodziny Zachęćmy dzieci do narysowania grafu rodzinnych powiązań. Warto też pozbierać ciekawe historie z życia bliższych i dalszych członków rodziny i wzbogacić o nie nasze rodzinne drzewo. Udostępnijmy im rodzinne zdjęcia, które mogą sfotografować i umieścić na opracowywanym drzewie – np. w wersji online. Jest to okazja, żeby wyjaśnić naszym dzieciom, że nie wszystkimi informacjami i zdjęciami trzeba dzielić się w Internecie. Warto uświadomić naszym nastolatkom istnienie przestrzeni wartości prywatnych, o których nie powinni rozgłaszać całemu światu. Niech uczą się dyskrecji oraz umiejętności powstrzymywania chęci natychmiastowego wrzucania dowolnych informacji na FB. Taka powściągliwość to zarazem ćwiczenie umiejętności zachowania powierzonych tajemnic, a to cenna cecha przyjaciół.

Zachęcamy do rozmowy z dziećmi o tajemnicach, których nie należy ukrywać – np. o tym, że ktoś kradnie, bierze narkotyki, krzywdzi innych – bo chronienie takiego kolegi nie jest miarą przyjaźni, lecz źle rozumianą, fałszywą lojalnością, nieodpowiedzialnością lub nawet tchórzostwem.

Polecamy przy tej okazji książkę z listy tytułów rekomendowanych dla rodziców autorstwa Ewy Zubrzyckiej

[Tajemnice pod lupą.](#)

Referat opracowała: Magdalena Miczko - pedagog szkolny

Bibliografia:

1. Irena Koźmińska: Wokół wartości
2. J. Gajda: Wartości w życiu człowieka. Prawda – miłość – samotność, Lublin, 1997

Netografia:

- Fundacja ABCXXI <http://www.cpcd.pl/>
- Kampania społeczna *Cała Polska Czyta Dzieciom* <http://www.calapolskaczytadzieciom.pl/>
- [Dwanaście wartości - Cała Polska Czyta Dzieciom \(calapolskaczytadzieciom.pl\)](http://www.calapolskaczytadzieciom.pl/) – link do całego wywiadu I. Koźmińskiej